

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 330.322.01

О. О. БАНДУРКА,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри адміністративного права Інституту права

імені князя Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Розглянуто сучасне розуміння поняття інвестицій як економіко-правової категорії. Досліджено взаємозв'язок між економічним змістом та правовою складовою процесу інвестицій.

Модернізація народного господарства України в умовах ринкових відносин зумовлює необхідність вирішення нових завдань, пов'язаних з економічним розвитком регіонів і національної економіки загалом. Пряма підтримка державного рівня та інтенсивності інвестиційних процесів в економіці є вирішальною умовою структурної перебудови. Саме вона приносить конкретні результати у вигляді досягнення й підтримання стабільних темпів економічного зростання країни.

Питання дослідження економіко-правових основ інвестицій та інвестиційної діяльності отримали відображення в роботах О. М. Бандурки, М. М. Богуславського, Л. М. Буслаєвої, А. П. Гайдучького, А. В. Омельченка, В. О. Паламарчука, О. С. Семерака, І. З. Фархутдінова [1–5]. Аналіз опублікованих робіт з даної теми дозволяє зробити висновок про багатогранність поняття інвестицій, але вказана тема залишається недостатньо вивченою та актуальною в сучасних умовах господарювання.

Метою статті є розвиток теоретичних положень й аналіз сучасного розуміння поняття інвестицій як економіко-правової категорії, а також дослідження взаємозв'язку між економічним змістом і правовим регулюванням питань інвестицій.

Сучасний період розвитку ринкових відносин в Україні характеризується усвідомленням вагомої ролі інвестицій у забезпеченні економічного зростання та реалізації соціальної політики. У зв'язку з цим стають актуальним процеси державного регулювання інвестиційної діяльності, тобто саме правовий аспект досліджуваної категорії.

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про інвестиційну діяльність» формами державного регулювання інвестиційної діяльності є :

1. Державне регулювання інвестиційної діяльності включає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

2. Управління державними інвестиціями здійснюється органами державної влади та органами влади Автономної Республіки Крим та включає планування, визначення умов і виконання конкретних дій з інвестування бюджетних і позабюджетних коштів.

3. Регулювання умов інвестиційної діяльності здійснюється шляхом:

- подання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;
- державних норм та стандартів;
- заходів щодо розвитку та захисту економічної конкуренції;
- роздержавлення і приватизації власності;
- визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами;
- політики ціноутворення;
- проведення державної експертизи інвестиційних проектів;
- інших заходів.

У сучасних умовах в Україні відзначають низку позитивних тенденцій у динаміці основних соціально-економічних показників, у тому числі і щодо залучення прямих іноземних інвестицій. За даними Держкомстату України, обсяг капітальних інвестицій в економіку України за 2011 р. становив 259,93 млрд грн. Таким чином, порівняно з аналогічним періодом 2010 р. обсяг інвестицій зріс на 37,4 %. Обсяг інвестицій в основний капітал збільшився на

22,4 % – до 209,13 млрд грн. Інвестиції в капітальний ремонт становили 23,42 млрд грн, у нематеріальні активи – 9,43 млрд грн.

Найбільший обсяг інвестицій в основний капітал було залучено в промисловості – 86,31 млрд грн (36,2 % від загального обсягу). Зокрема, у переробній промисловості освоєно 41,30 млрд грн (17,3 %), добувній промисловості – 24,60 млрд грн (10,3 %). Крім того, в операції з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям вкладено 42,11 млрд грн (17,7 %), у діяльність транспорту та зв'язку – 39,38 млрд грн (16,5 %), у будівництво – 3,6 %.

Як бачимо, сутність поняття інвестицій є багатогранною. Юридичний зміст категорії «інвестиції» полягає в законодавчому закріпленні того, що може бути інвестиціями, у визначенні їх сутності, сфери застосування даної категорії, а також правових форм їх здійснення.

Аналіз проблем, пов'язаних як із визначенням стратегічних напрямків розвитку держави, так і з інтегруванням України в Європу і світове співтовариство змушує форсувати перехід до інноваційної моделі розвитку нашої країни, адже виробництво конкурентної продукції в сучасних умовах можливе лише на інноваційній основі, а матеріальну базу сучасної економіки створюють саме інвестиції. Більшість економістів під інвестиціями розуміють будь-яке майно, включаючи грошові кошти, цінні папери, обладнання та результати інтелектуальної діяльності, що належать інвестору на праві власності або іншому речовому праві, і майнові права, що вкладаються інвестором в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку і досягнення іншого значимого результату.

Натомість у правознавстві відповідно до ст. 14.1.81 Податкового кодексу України інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на:

а) капітальні інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу;

б) фінансові інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів. Фінансові інвестиції поділяються на:

– прямі інвестиції – господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою;

– портфельні інвестиції – господарські операції, що передбачають купівлю цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку;

в) реінвестиції – господарські операції, що передбачають здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій.

Таким чином, інвестиції як правову категорію характеризують саме господарські операції щодо вкладання майна, капіталу (економічних інвестицій). Інвестиціям як правовій категорії властиві наступні ознаки:

– наявність майна, а також немайнових прав, що мають грошову оцінку;

– перебіг процесу вкладання в об'єкт будь-якої діяльності;

– отримання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту;

– наявність ризикового вкладання;

– майно стає інвестиціями тільки з моменту залучення його в інвестиційний процес шляхом укладання відповідних цивільно-правових договорів.

Слід указати на нестачу власних коштів для розвитку народного господарства України, тому основну увагу країни спрямовано на можливості залучення зовнішніх інвесторів та інвестиційних ресурсів. Тому особливість сучасних господарських зв'язків полягає в тому, що інвестування здійснюється в рамках міжнародних угод, які повинні відповідати міжнародно-правовим стандартам. Приватизація державної власності створює сприятливі умови для ведення західними компаніями господарської діяльності в Україні. Залучення іноземних інвестицій відкриває широкі можливості не тільки для розвитку нових форм організації бізнесу, але й для збагачення на цій основі практики їх правового регулювання. Важливим є використання міжнародно-правового досвіду. Формування правової системи в Україні передбачає організацію законодавчої та нормативно-правової бази, спрямованої на створення рівних економічних можливостей участі вітчизняних та зарубіжних інвесторів в організації координаційних органів на рівнях областей, регіонів і держави. Функціонування Ради вітчизняних та іноземних інвесторів, Палати незалежних експертів з питань іноземних інвестицій, Державного агентства

України з інвестицій та розвитку, Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, мережі регіональних центрів з інвестицій та розвитку, державної інноваційної фінансово-кредитної установи, державної інвестиційної компанії, банків спрямовано на розроблення державної політики та її реалізацію, підвищення привабливості закордонного інвестування й прискорення просування інвестиційних проектів з моменту їхнього розгляду до реалізації в Україні. Здійснюється адаптація національного законодавства до умов участі в міжнародних інвестиційних та торговельних організаціях, розширення практики багатосторонніх угод про гарантії та взаємний захист інвестицій, приєднання України до всіх міжнародних механізмів вирішення інвестиційних спорів. З метою виключення дискримінації щодо іноземних інвесторів може бути застосовано принцип правового регулювання іноземних інвестицій, що використовується при наданні режиму найбільшого сприяння багатьма державами. Для підвищення інвестиційної привабливості держава насамперед має забезпечити інвесторам захист від некомерційних ризиків – соціальної та політичної нестабільності, неадекватного захисту прав власності, низької платіжної дисципліни, поширення корупції та злочинності. Створення міжнародних правових інститутів буде спрямоване на регулювання інвестиційної діяльно-

сті, дозвіл інвестиційних спорів суб'єктів інвестиційного права, організацію міжнародно-правової системи охорони та захисту їхніх майнових прав. Формування правової системи в Україні включає організацію законодавчої та нормативно-правової бази, що забезпечує рівні економічні можливості участі вітчизняних та зарубіжних інвесторів в організації координаційних органів на рівнях областей, регіонів і держави.

Висновки. Інвестиція як правова категорія виражає господарські операції між інвестором і реципієнтом капіталу з приводу об'єкта, процесу інвестування та створеного прибутку (доходу). Соціально-економічний зміст інвестиційних відносин виражається за допомогою взаємозв'язку і взаємозалежності соціальних, економічних, інституційних, правових відносин. Таким чином, інвестиції є складною економіко-правовою категорією, що існує в певній правовій формі, тобто саме юридичний зміст даного терміна перетворює капітал на інвестицію, причому майно стає інвестиціями тільки з моменту залучення його в інвестиційний процес шляхом укладання відповідних цивільно-правових договорів. Важливим моментом юридичного змісту інвестицій є те, що інвестиційна мета не завжди пов'язана з отриманням прибутку. Згідно із вищезазначеним, процес здійснення інвестицій не завжди має характер підприємницької діяльності.

Список використаної літератури

1. Бандурка А. М. Правовое регулирование иностранных инвестиций в Украине : монография / А. М. Бандурка, О. В. Носова. – Харьков : Золотая миля, 2011. – 400 с.
2. Буслаева Л. М. Разрешение инвестиционных споров в рамках Международного центра по урегулированию инвестиционных споров / Л. М. Буслаева // Современное право. – 2008. – № 5. – С. 100–103.
3. Гайдуцький А. П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки / А. П. Гайдуцький // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 3. – С. 119–128.
4. Омельченко А. В. Правове регулювання іноземних інвестицій в Україні / А. В. Омельченко. – К. : Юрінком, 1996. – 228 с.
5. Паламарчук В. О. Фінансово-економічна і правова основа іноземних інвестицій / В. О. Паламарчук, О. С. Семерак // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 108–112.
6. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18 верес. 1991 р. № 1560-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
7. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2>.

Надійшла до редколегії 27.06.2012

БАНДУРКА А. А. ИНВЕСТИЦИИ КАК ПРАВОВАЯ КАТЕГОРИЯ

Рассмотрено современное понимание инвестиций как экономико-правовой категории. Исследована взаимосвязь между экономическим содержанием и правовой составляющей процесса инвестиций.

BANDURKA A. INVESTMENT AS A LEGAL CATEGORY

Modern understanding of investment as economical and legal category is reviewed. The interrelation between economical content and legal constituent of investment process is researched.